

गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली येथे
“आदिवासी अध्यासन केंद्र” स्थापन करण्यास
प्रशासकीय मान्यता देण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: अध्यासन-२०२१/प्र.क्र.१००/विशि-२
मंत्रालय विस्तार भवन, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक : ०३ ऑक्टोबर, २०२३.

संदर्भ क्र :- १. कुलसचिव, गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली यांचे दि.१६.०३.२०२१ रोजीचे पत्र.
२. मा.मंत्रीमंडळांची दि.१६.०२.२०२२ रोजीची बैठक.

प्रस्तावना :- गडचिरोली व चंद्रपूर जिल्ह्यातील दुर्गम भाग व आदिवासी समुदाय यांच्या सर्वांगीण समावेशक विकासासाठी शिक्षण, मानवी विकासाचा मार्ग व महत्वाची कौशल्ये सुधारण्यासाठी गोंडवाना विद्यापीठाची स्थापना सन २०११ मध्ये करण्यात आली आहे. गोंडवाना विद्यापीठाचे आदिवासी बांधवाना समान संधी उपलब्ध करून देणे आणि उपेक्षित आदिवासी समाजाचे मानवी विकास सुनिश्चित करण्याचे ध्येय आहे. त्यानुसार गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली येथे आदिवासी अध्यासन केंद्र स्थापन करण्याचे नियोजित आहे. आदिवासी अध्यासन केंद्राच्या माध्यमातून आदिवासी समुदायाच्या गुंतवणुकीला चालना व बळकटी देणे जेणेकरून या भागातील आदिवासींच्या गरजा भागविण्यासाठी शैक्षणिक अभ्यासक्रम व कार्यक्रम विकसित करता येईल.

आदिवासी अध्यासन केंद्रामार्फत १.आदिवासींना घटना (५ वी अनुसूची आणि ६ वी अनुसूची) आणि आदिवासींची संबंधित जमीन व वन कायदे समजून घेणे. २.आदिवासींचे कायदे समजून घेणे ३.आदिवासी विकास योजना अर्थसंकल्प वाटप समजून घेणे. ४.आंतरराष्ट्रीय व देशातील कायदे व आंतरराष्ट्रीय संधी यातील प्रश्न समजून घेणे. ५.पारंपारीक शासन आणि प्रथा अधिकार (सामान्य मालमत्ता संसाधने) च्या मुद्याची माहिती समजून घेणे. ६.आदिवासी कायदा अंमलबजावणीचा अहवाल क्षेत्रात विकसित करणे. इत्यादी बाबींवर सखोल अभ्यास होण्यासाठी गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली येथे आदिवासी अध्यासन केंद्र स्थापन करण्याचा प्रस्ताव विद्यापीठाने संदर्भ क्र.१ येथील पत्रान्वये प्रस्ताव शासनास सादर केला आहे. महाराष्ट्रातील विविध अकृषी विद्यापीठांमध्ये थोर व्यक्तींच्या नावे अध्यासन केंद्र निर्माण करण्यासंदर्भात तयार करण्यात आलेल्या धोरणास संदर्भ क्र.२ येथील मा.मंत्रीमंडळ बैठकीत मान्यता देण्यात आली आहे. सबब, सदर प्रस्तावाच्या व धोरणाच्या अनुषंगाने गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली येथे आदिवासी अध्यासन केंद्र स्थापन करण्यास प्रशासकीय मान्यता देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :- गडचिरोली व चंद्रपूर जिल्ह्यातील आदिवासींची संस्कृती, कला, भाषा, लोकसंगीत संवर्धन करणे, मानववंशशास्त्र आणि या परिसराच्या इतिहासावर आधारित संशोधन करणे तसेच आदिवासी तरुणांची क्षमता व समुदाय आधारीत कौशल्ये विकसीत करण्याच्या अनुषंगाने गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली येथे आदिवासी अध्यासन केंद्र सुरु करण्यास खालील अटीच्या अधिन राहून प्रशासकीय मान्यता देण्यात येत आहे:-

१. सदर केंद्राकरिता कोणतेही नविन पद तयार करता येणार नाही या केंद्राकरिता लागणारे मनुष्यबळ विद्यापीठाच्या आकृतीबंधातून उपलब्ध करून द्यावयाचे आहे.
२. सदर अध्यासनाच्या स्थापनेसाठी ठोक रक्कम रु.३,००,००,०००/- (रुपये तीन कोटी रुपये फक्त) देण्यात येईल.
३. शासनाकडून उपलब्ध होणारे अनुदान राष्ट्रीयकृत बँकेच्या नियत ठेवीत गुंतवण्यात येईल आणि या रक्कमेतून प्राप्त होणारी व्याजाची रक्कम अध्यासनाच्या कामकाजासाठी उपयोगात आणली जाईल.

४. विद्यापीठास कोणताही अधिकचा निधी उपलब्ध करून दिला जाणार नाही. विद्यापीठास लागणारा अधिकचा निधी विद्यापीठाने स्वनिधीतून उपलब्ध करून देणे आवश्यक आहे.
५. अध्यासनाचा महसूल नियत ठेवीवर मिळालेल्या व्याजातून उभारला जाईल. अध्यासनासाठी चालविण्यात येणा-या पाठयक्रमांतील शुल्क आणि प्रशिक्षण कार्यक्रम व सल्ला/समुपदेशन प्रकल्प चालविण्यातून निर्माण झालेले उत्पन्न यांमधून निर्माण केलेल्या महसुलाद्वारे यात भर घालण्यात येईल.
६. अध्यासनासाठी झालेल्या खर्चाची माहिती वेळोवेळी संचालक, उच्च शिक्षण, पुणे यांच्यामार्फत शासनास सादर करण्याची जबाबदारी विद्यापीठाची राहिल.
७. दर २ वर्षांनी प्रत्येक अध्यासन केंद्राचे परिक्षण करण्यात येईल. व यासंदर्भातील अहवाल संचालक, उच्च शिक्षण पुणे यांचेमार्फत शासनास सादर करण्यात येईल. सदर अहवालात अध्यासनाची गुणवत्ता, संशोधनात्मक केल्ली कामगिरी, विद्यार्थी संख्या, आयोजित केले जाणारे उदबोधन वर्ग आणि प्रशिक्षण वर्ग याबाबत अध्यासन केंद्रांची नकारात्मक प्रगती असल्यास सदरचे अध्यासन केंद्र बंद करण्यात येईल व अध्यासन केंद्राकडे असलेला निधी शासनाकडे वर्ग करणे संबंधित विद्यापीठास बंधनकारक असेल.

२. सदर खर्च "मागणी क्रमांक- डब्ल्यु-२, प्रधानशिर्ष- २२०२- सर्वसाधारण शिक्षण, ०३-विद्यापीठीय व उच्च शिक्षण, १०२-विद्यापीठांना सहाय्य, - (००) (२२) गोंडवाना विद्यापीठाचा विकास (अनिवार्य) (२२०२ एच५८१), ३१ सहाय्यक अनुदाने" या लेखाशिर्षाखाली मंजूर तरतुदीतून खर्ची टाकण्यात यावा.

३. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध रण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२३१००३१५५६०९७३०८ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(शरद कोकाटे)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. मा.राज्यपाल तथा कुलपती यांचे प्रधान सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई,
२. कुलगुरु, गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली.
३. मा.मंत्री (उच्च व तंत्र शिक्षण) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
४. प्रधान सचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, यांचे स्वीय सहाय्यक मंत्रालय, मुंबई.
५. कुलसचिव, गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली.
६. संचालक, उच्च शिक्षण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
७. जिल्हा कोषागार अधिकारी, गडचिरोली.
८. उप सचिव (विशि), उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई
९. नियोजन विभाग, (का-१४७१) मंत्रालय, मुंबई.
१०. वित्त विभाग, (व्यय-५) (अर्थसंकल्प-३/८) मंत्रालय, मुंबई.
११. निवडनस्ती (विशि-२), उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.